

Каланча Інга Георгіївна,
кандидатка юридичних наук,
прокурор Київської місцевої прокуратури № 2,
Україна, м. Київ
e-mail: inga.kalancha@gmail.com
ORCID 0000-0002-5246-7337

doi: 10.21564/2414–990x.150.209071
УДК 343.1(477):[341.64:342.7]

РОЛЬ ПРАВОВИХ АКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Досліджено роль правових актів Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) в кримінальному процесі України. Проаналізовано національні та міжнародні нормативно-правові акти, а також позиції науковців, за результатами чого визначено необхідність застосовувати термін «практика Європейського суду з прав людини» для означення масиву правових актів ЄСПЛ, що застосовуються як джерело кримінального процесуального права України. Обґрунтовано, що рішення ЄСПЛ, в якому встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань (норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) при вирішенні справи судом, що набрало чинність, має дуалістичну правову природу: з одного боку, є юридичним актом, що надає підстави для перегляду кримінальної справи за виключними обставинами, а з іншого – потенційно є складовою практики ЄСПЛ. Зроблено висновок, що роль практики ЄСПЛ у кримінальному процесі України полягає у забезпеченні верховенства права та законності в кримінальному провадженні. Зазначено, що роль рішення ЄСПЛ, у якому встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань (норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод) при вирішенні справи судом, що набрало чинність, полягає в ініціюванні механізму забезпечення належного та ефективного захисту прав і свобод людини в кримінальному провадженні.

Ключові слова: кримінальний процес; Україна; Європейський суд з прав людини; практика; роль.

Каланча И. Г., кандидат юридических наук, прокурор Киевской местной прокуратуры № 2, Украина, г. Киев.
e-mail: inga.kalancha@gmail.com ; ORCID 0000-0002-5246-7337

Роль правовых актов Европейского суда по правам человека в уголовном процессе Украины

В статье исследована роль правовых актов Европейского суда по правам человека (ЕСПЧ) в уголовном процессе Украины. Осуществлен анализ национальных и международных нормативно-правовых актов, а также позиций ученых, по результатам которого определена необходимость

применять термин «практика Европейского суда по правам человека» для обозначения массива правовых актов ЕСПЧ, используемых как источник уголовного процессуального права Украины. Обосновано, что решение ЕСПЧ, в котором установлено нарушение Украиной международных обязательств (норм Конвенции о защите прав человека и основных свобод) при решении дела судом, которое набрало силу, имеет дуалистическую правовую природу: с одной стороны, является юридическим актом, который дает основания для пересмотра уголовного дела по исключительным обстоятельствам, а с другой – потенциально является составной частью практики ЕСПЧ. Сделан вывод, что роль практики ЕСПЧ в уголовном процессе Украины заключается в обеспечении верховенства права и законности в уголовном производстве. Указано, что роль решения ЕСПЧ, в котором установлено нарушение Украиной международных обязательств (норм Конвенции о защите прав человека и основных свобод) при решении дела судом, которое набрало силу заключается в инициировании механизма обеспечения надлежащей и эффективной защиты прав и свобод человека в уголовном производстве.

Ключевые слова: уголовный процесс; Украина; Европейский суд по правам человека; практика; роль.

Вступ. В умовах триваючого реформування кримінальної юстиції України щодо впровадження європейських стандартів забезпечення верховенства права та законності визначення ролі правових актів ЄСПЛ у кримінальному процесі України є актуальним як для науки кримінального процесу, так і для практики правозастосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій ілюструє значну кількість наукових праць за досліджуваною та суміжними темами. Діяльність ЄСПЛ, його рішення та практика є предметом дисертаційних досліджень таких українських вчених як: В. А. Капустинський (V. A. Kapustynskiy) (2006) [18], В. П. Кононенко (V. P. Kononenko) (2009) [20], С. М. Велічук (S. M. Velichuk) (2014) [14], також дану тему висвітлювали у своїх наукових дослідженнях: О. В. Колісник (O. V. Kolisnyk) (2008) [19], О. В. Константій (O. V. Konstantyi) (2012) [21], Н. Є. Блажівська (N. Ye. Blazhivska) (2018) [10], К. Ю. Савченко (K. Yu. Savchenko) (2019) [23] та інші вчені. Судовому прецеденту як джерелу кримінально-процесуального права присвятив дисертаційне дослідження Д. В. Кухнюк (D. V. Kukhniuk) (2008) [22]. З прийняттям у 2012 р. чинного Кримінального процесуального кодексу України [4] (далі – КПК України) роль ЄСПЛ у кримінальному процесі України набула нового змісту. Практику та рішення ЄСПЛ як джерело кримінального процесуального права України в світлі чинного КПК України досліджували у своїх дисертаціях: С. Ю. Бутенко (S. Yu. Butenko) (2014) [11], В. Г. Уваров (V. H. Uvarov) (2014) [26], частково – В. І. Завидняк (V. I. Zavydniak) (2019) [15], а також В. Д. Юрчишин (V. D. Yurchyshyn), В. В. Король (V. V. Korol) (2013) [27], Д. Л. Василенко (D. L. Vasylenko) (2016) [13], В. М. Тертишник (V. M. Tertyshnyk) (2016) [25], О. А. Вакулік (O. A. Vakulik) (2017) [12] та інші вчені – в наукових публікаціях.

Метою даної статті є встановлення ролі правових актів ЄСПЛ у кримінальному процесі України.

Виклад основного матеріалу. Дослідження ролі правових актів ЄСПЛ у кримінальному процесі України доцільно розпочати з аналізу національних та міжнародних нормативно-правових актів.

У ст. 9 Конституції України встановлено, що міжнародні договори, що ратифіковані Верховною Радою України (далі – ВР України), є частиною національного законодавства України [1, с. 1]. Одним з таких міжнародних договорів є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. (далі – КЗПЛ). Також ч. 4 ст. 55 Конституції України визначено, що після використання всіх національних засобів юридичного захисту кожен має право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ, членом або учасником яких є Україна, зокрема до ЄСПЛ.

Згідно з ч. 1 ст. 46 КЗПЛ держави-учасниці зобов'язуються виконувати рішення ЄСПЛ у будь-яких справах, в яких вони є сторонами [3, с. 1].

Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р., що набрала чинності для України 13.06.1986 р. (далі – Віденська конвенція), надає КЗПЛ додаткового змісту для національного законодавства. Відповідно до ч. 2 ст. 31 Віденської конвенції для цілей тлумачення договору контекст охоплює: а) всяку угоду, що стосується договору та якої досягнуто між усіма учасниками у зв'язку з укладенням договору; б) всякий документ, що складений одним або кількома учасниками у зв'язку з укладенням договору та прийнятий іншими учасниками як документ, що стосується договору. Згідно з ч. 3 ст. 31 Віденської конвенції разом з контекстом ураховуються: а) всяка наступна угода між учасниками щодо тлумачення договору або застосування його положень; б) наступна практика застосування договору, що встановлює угоду учасників щодо його тлумачення [2, с. 1]. Тези «документ, що стосується договору» (п. «b» ч. 2 ст. 31) та «практика застосування договору» (п. «b» ч. 3 ст. 31) Віденської конвенції співвідносні з категоріями «рішення ЄСПЛ» та «практика ЄСПЛ» відповідно.

Відповідно до п. 1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р., Україна повністю визнає дію статті 46 КЗПЛ на своїй території щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування КЗПЛ [6, с. 1].

У ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. зазначено, що суди застосовують при розгляді справ КЗПЛ та практику ЄСПЛ та Європейської комісії з прав людини як джерело права [5, с. 1].

У абз. 2 п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ВСУ) № 1 від 27.02.2009 р. [8, с. 1] та абз. 1 п. 12 постанови Пленуму ВСУ № 14 від 18.12.2009 р. [7, с. 1] зазначається про КЗПЛ та рішення ЄСПЛ як джерело права.

Поряд з визначенням правових актів ЄСПЛ джерелом права ВСУ раніше, у рішенні від 14.07.2005 р., надає розширене тлумачення досліджуваного нами питання, зазначаючи, що рішення ЄСПЛ, якими надаються тлумачення та практика застосування положень КЗПЛ, є формою прецедентного права, що

розширює нормативний обсяг КЗПЛ, встановлюючи нові загальнообов'язкові правила [9, с. 1].

У кримінальному процесі України правові акти ЄСПЛ знайшли належне нормативне регулювання у галузевому кодифікованому акті з впровадженням у 2012 р. чинного КПК України. Згідно з ч. 2 ст. 8 КПК України принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ. Відповідно до ч. 5 ст. 9 КПК України кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ [4, с. 1]. У КПК України у контексті дотримання засад верховенства права та законності застосовано поняття «практика ЄСПЛ».

Науковці загалом висловлюють тотожну з законодавцем позицію щодо визначення правових актів ЄСПЛ джерелом права. При цьому спостерігається плюралізм думок як щодо понятійного апарату, так і щодо правової природи актів ЄСПЛ. О. В. Колісник (O. V. Kolisnyk) (2008) вказує, що національні суди під час здійснення судочинства повинні посилалися на висновки ЄСПЛ як на безпосереднє джерело права [19, с. 48]. О. В. Константий (O. V. Konstantyi) (2012) зазначає, що практику ЄСПЛ можна вважати офіційною формою інтерпретації основних (невідчужуваних) прав кожної людини, закріплених і гарантованих КЗПЛ, яка є частиною національного законодавства, та, у зв'язку з цим, є джерелом законодавчого правового регулювання і правозастосування в Україні [21, с. 34]. Н. Є. Блажівська (N. Ye. Blazhivska) (2018) притримується тієї точки зору, згідно з якою рішення ЄСПЛ є джерелом права. Важливим аргументом на користь цієї позиції виступає те, що рішенням притаманні ознаки джерела права, а саме: 1) загальний характер; 2) обов'язковий характер; 3) володіння юридичною силою [10, с. 134]. К. Ю. Савченко (K. Yu. Savchenko) (2019) приходить до висновку, що судовий прецедент у вигляді рішень ЄСПЛ є джерелом права через підписання та ратифікацію Україною КЗПЛ [23, с. 143].

В науці кримінального процесу України вчені також дотримуються позиції щодо визнання правових актів ЄСПЛ джерелом права. В. Д. Юрчишин (V. D. Yurchyshyn) та В.В. Король (V. V. Korol) (2013) вважають, що практику ЄСПЛ слід розглядати як джерело кримінального процесуального права України [27, с. 76]. Д. Л. Василенко (D. L. Vasylenko) (2016) вважає, що рішення ЄСПЛ як інструмент тлумачення змісту КЗПЛ є надзвичайно важливими джерелами кримінального процесуального права України [13, с. 315]. В. М. Тертишник (V. M. Tertyshnyk) (2016) зазначає, що прецедентна практика ЄСПЛ стає важливим джерелом кримінально-процесуального права України [25, с. 8]. О. А. Вакулік (O. A. Vakulik) (2017) переконаний, що практику ЄСПЛ слід розглядати як джерело кримінального процесуального права України [12, с. 198]. В. І. Завидняк (V. I. Zavydniak) (2019) вказує, що рішення, ухвалені ЄСПЛ, стали прецедентними й офіційно визнаними джерелами національного права України [15, с. 15].

З урахуванням визначеного в ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від

23.02.2006 р., а також в ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9 КПК України понятійного апарату та нормативних приписів, а також з урахуванням позицій науковців для означення масиву правових актів ЄСПЛ, що застосовуються як джерело кримінального процесуального права України, необхідно застосовувати термін «практика ЄСПЛ». Під останнім необхідно розуміти певний масив правових актів ЄСПЛ та Європейської комісії з прав людини. Водночас цей термін потребує додаткового дослідження для формування відповідної дефініції та визначення її обсягу.

На місце практики ЄСПЛ у системі джерел кримінального процесуального права вказує ч. 4 ст. 9 КПК України, де визначено, що у разі якщо норми КПК України суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана ВР України, застосовуються положення відповідного міжнародного договору України [4, с. 1], а також п. «б» ч. 3 ст. 31 Віденської конвенції щодо врахування поряд з контекстом практики застосування міжнародного договору [2, с. 1], тобто практики ЄСПЛ. Таким чином, у системі джерел кримінального процесуального права практика ЄСПЛ за своєю юридичною силою є нижчою від Конституції України, але вищою від національних законів [16, с. 24], та її, як слушно зазначають В. Д. Юрчишин (V. D. Yurchyshyn), В. В. Король (V. V. Korol) (2013) та О. А. Вакулік (O. A. Vakulik) (2017), необхідно розмістити після міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано ВР України [27, с. 76; 12, с. 198].

У свою чергу безпосередню роль практики ЄСПЛ в кримінальному процесі України варто визначити через призму загальних засад кримінального провадження, при роз'ясненні яких у ч. 2 ст. 8, ч. 5 ст. 9 КПК України визначено про застосування практики ЄСПЛ у кримінальному провадженні. Таким чином, роль практики ЄСПЛ в кримінальному процесі України полягає у забезпеченні верховенства права та законності в кримінальному провадженні та реалізується шляхом застосування практики ЄСПЛ як джерела права.

Продовжуючи дослідження ролі правових актів ЄСПЛ в кримінальному процесі України, варто звернути увагу, що лінгвістичний аналіз КПК України ілюструє відсутність у ньому словосполучення «рішення ЄСПЛ». Водночас у п. 2 ч. 3 ст. 459 КПК України визначено нормативну конструкцію «встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом» (далі – встановлення МСУ порушення Україною міжнародних зобов'язань), що застосовно до рішень ЄСПЛ, ухвалених за скаргами проти України, якими встановлено порушення Україною норм КЗПЛ (Див. рис. 1).

Установлення МСУ порушення Україною міжнародних зобов'язань, що визначене п. 2 ч. 3 ст. 459 КПК України, є однією з підстав для здійснення кримінального провадження за виключними обставинами (до 03.10.2017 – перегляду судового рішення ВСУ, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 445 КПК України) [4, с. 1].

Рис. 1. Умовна візуалізація співвідношення категорії «практика ЄСПЛ» з суміжними категоріями

Таким чином, рішення ЄСПЛ, у яких встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань (норм КЗПЛ) при вирішенні справи судом, що набрало чинність, є підставою для ініціювання кримінальної процесуальної процедури з перегляду судового рішення за виключними обставинами (Див. рис. 2), а тому має прямий процесуальний вплив на рух конкретного кримінального провадження (ілюструючи правозастосовний характер цієї категорії рішень ЄСПЛ) та виконує роль ініціювання механізму забезпечення належного та ефективного захисту прав і свобод людини в кримінальному провадженні.

Рис. 2. Візуалізація алгоритму стадій кримінального провадження

З підстав встановлення МСУ порушення Україною міжнародних зобов'язань у період з 2012 р. до I півріччя 2020 р. у кримінальних справах скасо-

вано 20 судових рішень: в 2012 р. – 1 (10%^{1*}), у 2013 р. – не скасовувались, в 2014 р. – 1 (9,1%*), у 2015 р. – 5 (25%*), в 2016 р. – не скасовувались [17, с. 36], у 2017 р. – 3 (30%^{2**}) [28, с. 20], в 2018 р. – 4 (100%^{**}) [29, с. 3], у 2019 р. – 3 (75%^{**}) [30, с. 3], в I півріччі 2020 р. – 3 (100%^{**}) [31, с. 3].

Водночас досліджувана категорія рішень ЄСПЛ у частині, що відповідають критеріям для віднесення до практики ЄСПЛ як джерела права, є її складовою (Див. рис. 1) та може застосовуватися в контексті ч. 2 ст. 8, ч. 5 ст. 9 КПК України. Отже, рішення ЄСПЛ, в якому встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань (норм КЗПЛ) при вирішенні справи судом, що набрало чинність, має дуалістичну правову природу: з одного боку, є юридичним актом, що надає підстави для перегляду кримінальної справи за винятковими обставинами, а з іншого – потенційно є складовою практики ЄСПЛ.

Висновки. Правові акти ЄСПЛ в кримінальному процесі України представлено у вигляді практики ЄСПЛ як джерела кримінального процесуального права України, а також у вигляді рішень ЄСПЛ, у яких встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань (норм КЗПЛ) при вирішенні справ судом, що набрали чинність, як складової кримінального провадження. За результатами даного дослідження встановлено роль практики ЄСПЛ в кримінальному процесі України, що полягає у забезпеченні верховенства права та законності в кримінальному провадженні. Також з'ясовано роль рішення ЄСПЛ, у якому встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань (норм КЗПЛ) при вирішенні справ судом, що набрало чинність, що полягає в ініціюванні механізму забезпечення належного та ефективного захисту прав і свобод людини в кримінальному провадженні.

Список літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.06.2020).
2. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. : приєднання до Конвенції із застереженнями та заявою Указом Президії Верховної Ради УРСР № 2077-XI (2077-11) від 14.04.1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 14.06.2020).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. : ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 14.06.2020).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. і доп.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 10.06.2020).
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV (зі змін. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 10.06.2020).
6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР (зі змін. і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.06.2020).

¹ *від загальної кількості скасованих судових рішень у кримінальних справах.

² **від загальної кількості судових рішень у кримінальних справах, скасованих за нововиявленими або виключними обставинами.

7. Про судові рішення у цивільній справі : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 р. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09> (дата звернення: 15.06.2020).

8. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 15.06.2020).

9. Щодо відновлення виборчих прав громадянина Мельниченка М. І. у зв'язку з набранням статусу остаточного рішення Європейського суду з прав людини від 19 жовтня 2004 року у справі «Мельниченко проти України» : Рішення Верховного Суду України від 14.07.2005 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0028700-05> (дата звернення: 15.06.2020).

10. Блажівська Н. Є. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки.* 2018. Т. 29(68), № 2. С. 131–136.

11. Бутенко С. Ю. Імплементация рішень Європейського суду з прав людини у кримінальне процесуальне законодавство України у частині регламентації досудового розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2014. 20 с.

12. Вакулік О. А. Шляхи адаптації кримінального процесуального законодавства України до міжнародних стандартів. *Вісник Пенітенціарної асоціації України.* 2017. № 2. С. 194–200.

13. Василенко Д. Л. Значення рішень Європейського суду з прав людини в кримінальному судочинстві України. *Часопис Київського Університету Права.* 2016. № 2. С. 313316.

14. Велічук С. М. Становлення та формування прецедентного права в Україні в контексті практики Європейського Суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. 20 с.

15. Завидняк В. І. Судовий прецедент в кримінальному судочинстві України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Ірпінь, 2019. 40 с.

16. Каланча І. Прецедентне право в кримінальному процесі України. *Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів і права : зб. тез доповідей міжнародної наук.-практ. конф. (Полтава, 12 липня 2019 р.)* : у 2 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2019. Ч. 2. С. 23–25.

17. Каланча І. Г. Судове провадження в умовах електронного реформування кримінальної юстиції України : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 277 с.

18. Капустинський В. А. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правових систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. 20 с.

19. Колісник О. В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць.* Вип. 474. Правознавство. 2008. С. 46–51.

20. Кононенко В. П. Звичаєва природа прецедентного характеру рішень Європейського суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 19 с.

21. Константи́й О. В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело судового правозастосування Верховного Суду України. *Вісник Верховного Суду України.* 2012. № 1. С. 33–36.

22. Кухнюк Д. В. Судовий прецедент як джерело кримінально-процесуального права України : дис. ... канд. юрид. наук; Київ, 2008. 228 с.

23. Савченко К. Ю. Судова практика як елемент правової системи України : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 226 с.

24. Сидоренко О. О. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права України. *Проблеми законності.* 2015. Вип. 129. С. 242–250.

25. Тертишник В. М. Реалізація правових позицій і прецедентної практики Європейського суду з прав людини в розв'язанні проблем кримінально-процесуального права України. *Правова позиція.* 2016. № 1. С. 7–13.

26. Уваров В. Г. Реалізація рішень Європейського суду з прав людини та норм міжнародно-правових актів у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук. Харків. 2014. 40 с.

27. Юрчишин В. Д., Король В. В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело кримінального процесуального права України: окремі аспекти. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 73–78.

28. Аналіз стану здійснення судочинства судами кримінальної юрисдикції у 2017 році. 16.03.2018 р. Верховний Суд. 37 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Analiz_krum_sud_2017.pdf (дата звернення: 12.07.2020).

29. Звіт про здійснення правосуддя Верховним Судом за 2018 рік. Форма № 1ВС. Верховний Суд. 9 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zvit_2018_1.xls (дата звернення: 12.07.2020).

30. Звіт про здійснення правосуддя Верховним Судом за 2019 рік. Форма № 1ВС. Верховний Суд. 9 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zvit_VS_2019.pdf (дата звернення: 12.07.2020).

31. Звіт про здійснення правосуддя Верховним Судом за I півріччя 2020 року. Форма № 1ВС. Верховний Суд. 10 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/1_Zvit_1_VS_pivr_2020_1.pdf (дата звернення: 30.07.2020).

References

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Videnska Konventsiiia pro pravo mizhnarodnykh dohovoriv vid 23 travnia 1969 r.: pryednannia do Konventsii iz zasterezhenniamy ta zaiavoiu Ukazom Prezydii Verkhovnoi Rady URSR № 2077-XI (2077-11) vid 14.04.1986 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118

3. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950: ratyfikovano Zakonom № 475/97-VR vid 17.07.1997 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

5. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

6. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv № 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii: Zakon Ukrainy vid 17.07.1997 r. № 475/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80>.

7. Pro sudove rishennia u tsyvilnii spravi: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 18.12.2009 r. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>.

8. Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst hidnosti ta chesti fizychnoi osoby, a takozh dilovoi reputatsii fizychnoi ta yurydychnoi osoby: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 27.02.2009 r. № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.

9. Shchodo vidnovlennia vbyborchykh prav hromadianyna Melnychenka M. I. u zviazku z nabranniam statusu ostatochnoho rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 19 zhovtnia 2004 roku u spravi «Melnychenko proty Ukrainy»: Rishennia Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 14.07.2005 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0028700-05>.

10. Blazhivska, N.Ie. (2018). Pravova pryroda rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Yurydychni nauky – Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences. Vol. 29(68), 2, 131–136* [in Ukrainian].

11. Butenko, S.Iu. (2014). Implementatsiia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u kryminalne protsesualne zakonodavstvo Ukrainy u chastyni rehlamentatsii dosudovoho rozsliduvannia. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk [in Ukrainian].

12. Vakulik, O.A. (2017). Shliakhy adaptatsii kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy do mizhnarodnykh standartiv. *Visnyk Penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy – Bulletin of the Penitentiary association of Ukraine, 2, 194–200* [in Ukrainian].

13. Vasylenko, D.L. (2016). Znachennia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy. *Chasopys Kyivskoho Universytetu Prava – Chronicles of Kyiv University of Law*, 2, 313–316 [in Ukrainian].

14. Velichuk, S.M. (2014). Stanovlennia ta formuvannia pretседentnoho prava v Ukraini v konteksti praktyky Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

15. Zavydniak, V.I. (2019). Sudovyi pretседent v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy. *Extended abstract of doctor's thesis*. Irpin [in Ukrainian].

16. Kalancha, I. (2019). Pretседentne pravo v kryminalnomu protsesi Ukrainy. *Suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku ekonomiky, obliku, finansiv i prava: zbirnyk tez dopovidei mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Poltava, 12 lypnia 2019 r.): u 2 ch – Current state, problems and prospects of economic development, accounting, finance and law: a collection of abstracts of the international scientific-practical conference*. Poltava: TsFEND, part 2, 23–23 [in Ukrainian].

17. Kalancha, I.H. (2017). Sudove provadzhennia v umovakh elektronnoho reformuvannia kryminalnoi yustyttsii Ukrainy. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

18. Kapustynskiy, V.A. (2006). Vplyv diialnosti Yevropeiskoho sudu z prav liudyny na formuvannia natsionalnykh pravozakhysnykh system i dotrymannia derzhavamy standartiv zakhystu prav liudyny. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

19. Kolisnyk, O.V. (2008). Udoskonalennia zdiisnennia sudochynstva v Ukraini v konteksti praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu – Scientific Bulletin of Chernivtsi University*, issue 474, 46–51 [in Ukrainian].

20. Kononenko, V.P. (2009). Zvychaieva pryroda pretседentnoho kharakteru rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

21. Konstanyi, O.V. (2012). Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny yak dzherelo sudovoho pravozastosuvannia Verkhovnoho Sudu Ukrainy. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy – The Bulletin of the Supreme Court of Ukraine*, 1, 33–36 [in Ukrainian].

22. Kukhniuk, D.V. (2008). Sudovyi pretседent yak dzherelo kryminalno-protseusualnoho prava Ukrainy. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

23. Savchenko, K.Iu. (2019). Sudova praktyka yak element pravovoi systemy Ukrainy. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

24. Sydorenko, O.O. (2015). Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny yak dzherelo prava Ukrainy. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, issue 129, 242–250 [in Ukrainian].

25. Tertyshnyk, V.M. (2016). Realizatsiia pravovykh pozytsii i pretседentnoi praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v rozviazanni problem kryminalno-protseusualnoho prava Ukrainy. *Pravova pozytsiia – Legal Position*, 1, 7–13 [in Ukrainian].

26. Uvarov, V.H. (2014). Realizatsiia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny ta norm mizhnarodno-pravovykh aktiv u kryminalnomu protsesi Ukrainy. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

27. Yurchyshyn, V.D., Korol, V.V. (2013). Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny yak dzherelo kryminalnoho protseusualnoho prava Ukrainy: okremi aspekty. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav – Law Magazine of National Academy of Internal Affairs*, 2, 73–78 [in Ukrainian].

28. Analiz stanu zdiisnennia sudochynstva sudamy kryminalnoi yurysdyksii u 2017 rotsi. 16.03.2018. *Verkhovnyi Sud*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Analiz_krum_sud_2017.pdf [in Ukrainian].

29. Zvit pro zdiisnennia pravosuddia Verkhovnym Sudom za 2018 rik. Forma № 1 VS. *Verkhovnyi Sud*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zvit_2018_1.xls [in Ukrainian].

30. Zvit pro zdiisnennia pravosuddia Verkhovnym Sudom za 2019 rik. Forma № 1-VS. *Verkhovnyi Sud*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zvit_VS_2019.pdf [in Ukrainian].

31. Zvit pro zdiisnennia pravosuddia Verkhovnym Sudom za I pivrichchia 2020 roku. Forma № 1-VS. *Verkhovnyi Sud*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/1_Zvit_1_VS_pivr_2020_1.pdf [in Ukrainian].

Kalancha I. H., PhD in Law, Prosecutor of the Kyiv local prosecutor's office No. 2 of Kyiv city, Ukraine, Kyiv.

e-mail: inga.kalancha@gmail.com ; ORCID 0000-0002-5246-7337

The role of legal acts of the European Court of Human Rights in the Ukrainian criminal procedure

The article focuses on the role of legal acts of the European Court of Human Rights (ECHR) in the criminal process of Ukraine. It analyses national and international regulatory and legal acts as well as highlights the standpoints of scholars, which resulted in defining the need to use the term “the practice of the European Court of Human Rights” aiming to describe the legal acts of the ECHR as a source of Ukrainian criminal procedural law. The article gives ground to the statement that the court order issued by the ECHR which reveals the fact of Ukraine violating international obligations (norms of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) in court’s resolution of a case, that have entered into force, have a dualistic legal nature: on the one hand, it is a legal act, which provides grounds for reviewing the criminal case in exceptional circumstances, and on the other hand, is a part of the practice of the ECHR. The author makes a conclusion that the role of the practice of the ECHR in the Ukrainian criminal process is to ensure the rule of law and lawfulness in the criminal procedure by means of applying the practice of the ECHR as a source of law. The role of court orders issued by the ECHR, which establish the fact of Ukraine violating international obligations (norms of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) in court’s resolution of a case that have entered into force, is viewed in initiating a mechanism to ensure proper and effective protection of human rights and freedoms in the criminal case.

Keywords: criminal procedure; Ukraine; European Court of Human Rights; practice; role.

Рекомендоване цитування: Каланча І. Г. Роль правових актів Європейського суду з прав людини в кримінальному процесі України. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 150. С. 233–243. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209071>.

Suggested Citation: Kalanचा, I.H. (2020). Rol pravovykh aktiv Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v kryminalnomu protsesi Ukrainy [The role of legal acts of the European Court of Human Rights in the Ukrainian criminal procedure]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 150, 233–243*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209071> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 30.07.2020 р.